

דבריו

רב לכם סב את ההר הזה, פנו לכם צפונה. (ב' ג)

אל תתגרו בם. (כ' ה)

ובמדרש, הובא בילקוט, אם ראיתם אותו (את עשו), שמבקש להתגרות בכם לא תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם מלפניו, ולהיכן נברח, ברחו לתורה. ואין צפונה אלא תורה, שנאמר יצפון לישראל תושי' וכו' (א). התורה תלמדנו לכלי לעמוד נגד האומות אפי' בשעה שמתגרות בנו, עלינו ללכת בעקבות אבינו יעקב במלחמתו עם עשו אחיו, וכבר מבין ז"ל בפרשת וישלח וז"ל, שיש בזה רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו, יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל עכ"ל.

והנה כ"ז שהלכנו בדרך הכבושה הזאת הצילנו הקב"ה מידם, ומאז הודחנו מדרכנו וחדשים מקרוב באו והנהיגו מנהגים חדשים, עזבו נשק אבינו ואחוז בכלי קרב של שונאינו, הלכנו הלוך וחסור ומצאנו רעות רבות וצרות. ירחם ד' על עמנו וישיב שופטינו כבראשונה.

ו א ת ח נ ן

רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר

ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיידך וגו'. (ד' ט)

ובאבות פ"ג, ר' דוסתאי ב"ר ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך וגו'.

מ ע ש י ל מ ל ך

(א) וכיוצא בזה בילקוט שמות ב' עה"כ ויברח משה מפני פרעה וגו'. לבלי לעמוד כנגד שעה הצופה, וז"ל המדרש. לך עמי בא בחדריך. בשעה שאתה רואה דשעה הצופה לא תעמוד כנגדה אלא תן לה מקום. הסתכלו בי כביכול, כשראיתי השעה הצופה בעונותיכם נתתי לה מקום, שנאמר השיב אחר ימינו. וכל מי שעומד כנגד השעה נופל בידה, יכל מי שניתן מקום לשעה, השעה נופלת בידו, נבית ענד כנגד השעה ונפל בידה. אברהם נתן מקום לשעה ונפלה בידו, שנאמר ואבימלך הלך אליו מגרר, משה נתן מקום לשעה, שנאמר ויברח משה מפני פרעה, וחזרה השעה ונפלה בידו, שנאמר גם האיש משה גדול מאד וכו' עכ"ל.

אין לך אדם שאין לו שעה הצופה העומדת כנגדו בחייו, מנסה בכל כחו להלחם אתה, ויש שהיא מפילתו. ואשרי אנוש שומע לעצת חז"ל לתת לה מקום ולבלי לעמוד כנגדה. וסוף דבר יהי' שיצא כמנצח.

ובאור הענין, הוא, ע"פ מה שאמר הכתוב, כי הדם הוא הנפש, ולא תאכל הנפש עם הבשר (דברים י"ב). הורה לנו הכתוב, שלא נטעה לומר כי אפר לנו הדם רק משום דמאוס הוא ועובר ע"ז רק משום כל תשקצו את נפשותיכם, אלא הורה לנו, שהוא ממש כמו שאוכל נפש הבהמה, וזה לא הרשה לנו הכתוב, הותר לנו רק לאכול בשר הבהמה ולא נפשה, ונפשה תלוי בדמה.

כמו כן הודיע לנו הכתוב, כמה שנאמר (דברים ל"ב) אשר תצוו את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת וגו' כי הוא חייכם, כו', שעצם חיות הנפש וקיומה לנצח תלוי בידיעת התורה וקיום מצותי, שעל ידה מתדבקת נפש האדם באור התורה, ששם הוא צרור החיים לנצח. וע"ז אמר הכתוב (שמואל א' כ"ה) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ד' אלקיך. ומי יודע יותר מענין קיום הנפש לנצח כמה תוכל להתקיים, אם לא הכורא ית"ש שהוא יצר אותה והוא צווח ואומר "כי הוא חייכם". והנה אחר שיתברר ויתאמת אצל האדם שקיום נפשו לנצח תלוי רק בזה, כמה צריך להתחזק שלא להוציא זמנו לריק, א. כי בזה הוא מכלה את נפשו ואין לו במה להחיותה. ונצייר בעצמנו. לו הי' בא איש עשיר בבקשה לעניי עירו להרשות לו להוציא מאחד מבני העניים חצי לוג דם בשביל לעשות עירוי (טראנספוזיאן) בגידי בנו החולה, שאין תרופה אחרת למחלתו. ואף אם יסכים העשיר לשלם להם עבור זה ממיטב, יהי' בעיניהם כמשוגע, והמה יאמרו לו, אם אמנם בשביל להרויח כסף אנו מתרצים לעשות כל עבודת פרך שבעולם, אבל בשום אופן לא נמסור את בנינו למוץ מהם דמם, חס וחלילה, הלא דמם הוא חייהם ואיך נמכר את בנינו בשביל ממונך?

וכן הדבר בעניננו. אתה בן אדם, הלא עליך לדעת, כי אם תבטל איזו שעות בכל שבוע על שיחה במלה, יגרע הרבה מחלקך בחיים, ותהי' לבסוף כמו אבי הנער החולה, שדימה בנפשו שישגי איזה שומים שיתרצו לפחות

מ ע ש י ל מ ל ד

(א) אין אדם דואג על אבוד ימיו. משל לכפרי אחד שהרויח ממון הרבה והלך להתענג בבתי המרוח והמשתה. צעק בקול, "הבה יי"ש, כסף יש לי די", וכה שתה לרוי' בבית מרוח אחד, עד שהלך לרחוב השני, ושוב אותו הפזמון בפיו, "הבה יי"ש, כסף יש", עד שאזל הכסף מכיסו, וכשנכנס שוב לבית משתה אחד, גער בו בעל הבית בנויפה: צא מכאן, שכור, אם כסף אין לך, יי"ש מניין לך? כן הדבר עם האדם. קוצבים לו ימים ושנים, אף מטריפים לו לחם חקו, והוא הולך ומבלה בהבל ימיו, מקמץ מעיסתו ושותה יותר מכדי רגילו. עד שמתרושש וימיו חולפים ועוברים, ומונת כשכור הוא באמצע הרחוב ואין מי שיכניסנו אל הבית. כלו בהבל ימיו ושנותיו בבהלה.

טדמי בניהם בשביל כספו שיתן להם, כן גם אתה תדמה בנפשך, הלא יש לי הון רב ואכוא אצל הת"ח הלומדים תורה כל ימיהם ואתן להם מכספי ויתנו לי חלקם בתורה. דע כי בוז יבוזו לך משני פעמים, ראשית לא יתרצו לזה ותהי' לבוז, כמאמר הכתוב שה"ש ח' אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו, ויאמרו לך, הלא זהו דמנו ונפשנו חלקנו בחיים, ואיך נתן לך בשביל כספך, והשנית לא תועיל גתינתנו, אמת, כי האדם יש לו רשות להשיג חלק בתורה, בכספו, כמו יששכר עם זבולון, אבל כ"ז הוא רק כל זמן שהת"ח לומד ואתה מחזיקו, אבל לא אחר למודו. וכ"כ רב האי גאון בתשובתו. וזשה"כ ושמור נפשך מאד, נפשך דייקא ב.

124517

ונשמרתם מאד לנפשותיכם. (ד' טו)

והזהרנו ג"כ, השמר לך ושמור נפשך מאד. הוציא הכתוב ענינים אלו בשם שמירת הנפש, ולא בשם שמירת הגוף או שמירת עצמו, להורות לנו, שבעת שעושה ענינים אלו של שמירת הגוף, כמו אכילה ושת' ומסחר יתבונן מאד שלא יקלקל על ידי זה את נפשו. ולזה מסיים הכתוב, ושמור נפשך מאד. וצריך להתבונן מתחלה, אולי יש בזה איזה דבר אסור שהוא נגד רצון משלחו. כי האדם איננו ברשות עצמו, אלא שהוא שלוח בעוה"ז מאת השי"ת לעשות רצונו ולכוין בכל פעולותיו רק לרעיון הזה. ואפילו בשעה שהוא עוסק בצרכי גופו, כמו אכילה ושת' ומסחר, צריך לדעת שכל ענינים אלו המה ג"כ בכלל שליחות, שגם זה הוא רצון השי"ת, שיחיה

מ ע ש י ל מ ל ד

(ב) והאריך להוכיח במישור את אלו האנשים המבכרים עניני הגוף על עניני הנפש, ולמשל, אדם מישראל רגיל ללכת בכל יום בבקר השכם לבית הכנסת להתפלל בצבור, וללמוד אחר התפלה פרק משניות וכדומה. אח"כ הולך לו לבית מסחרו או לעסקיו, והנה עשה בזה נחת רוח לנפשו ולגופו. ואם נודמן לו לזה, שצריך הי' לרגלי מסחרו לנסוע קודם אור הבוקר לאיזה מקום, הוא מרשה לעצמו לבטל תפלה בצבור וגם משעור של משניות, ולפעמים הוא עושה כן איזה ימים, והגוף נכנס בתחום הנפש וגוזל השייך לה ואין פוצה פה ומצפץ.

וא"כ למה לא יודמן פעם להפך, בעת שיש לך פנאי מעסקיך בצהריים, קום ולך לך לבית המדרש ללמוד איזה דף גמרא או פרק משניות, ולכה"פ להשלים השעור שחסר לך מנסיעתך, תכנס הנפש פעם בתחום הגוף להשתלם מה שמגיע לה.

אם אתה בעצמך תעשה כן אז תרגיש באמת דבריהם, אין כאן מקום להסברים. רק מעשיך ילמדוך.